

УДК 7.04.012

БАЗЕЛЮК Н. Л.

Київський національний університет технологій та дизайну

DOI:10.30857/2617-0272.2019.3.4.

ФОРМА ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В АРТ-ДИЗАЙНІ

Мета. Розкриття художніх і функціональних особливостей форм арт-об'єкта та аналіз їх художньо-естетичного змісту.

Методологія. В процесі дослідження використано метод натурних обстежень та загальнонаукові методи аналізу, синтезу і аналогій.

Результати. В результаті теоретичного дослідження визначено основні стадії формоутворення об'єкта арт-дизайну; виявлено характерні його риси та особливості ідейно-світоглядних уявлень і творчої мови. Розглянуто тісний взаємозв'язок між формою і змістом, який формує образно-символічний, знаково-духовний та естетичний арт-об'єкт з емоційною силою впливу і враження.

Наукова новизна. В статті проаналізовано та досліджено особливості створення форми арт-об'єкта, з метою передачі художнього образу, авторської ідеї. Висвітлено характерні риси та стадії формування форми арт-об'єкта як складного, багатогранного феномена, що надає можливість глибше усвідомити його функціональні, матеріальні та художні особливості.

Практична значущість. Результати можуть бути використані в якості перспективних напрямів досліджень у теорії та практиці дизайну. Основні визначальні риси та особливості побудови форми арт-об'єкта можуть бути застосовані безпосередньо в творчій роботі дизайнерів.

Ключові слова: дизайн, арт-об'єкт, взаємозв'язок форми і змісту, образно-знакова форма, художньо-естетичне сприйняття.

Вступ. З плином часу змінюються погляди, цінності, вимоги та можливості, виникають нові технології, методи, прийоми формоутворення, еволюціонує й саме поняття про форму. Кожна історична епоха породжує своє бачення культури та нове мислення і мову. Адже новий період і стиль мають свої особливості та характерні риси, які відображаються у формі об'єкта, як надмірна ускладненість елементів, емоційне перевантаження чи декоративність, або навпаки, простота і лаконічність.

Починаючи з періоду античності, форма розглядалася як носій істотних ознак речей, надаючи їм індивідуальність і неповторність. В свою чергу, постіндустріальний дизайн стрімко переходить в нову форму, синтез різних видів проектно-художньої культури, формуючи новий напрям сучасного

дизайну як «арт-дизайн», який змінює сприйняття на інші враження, емоції, наповнюючи новим сенсом сучасне мистецтво. Саме такі зміни зумовили до нового образного мислення, сприйняття навколишнього світу, що знайшло своє відображення в сучасних формах арт-об'єкта.

Аналіз попередніх досліджень. У сфері дослідження сутності дизайну як особливої сфери художньо-проектної діяльності накопичено чимало наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Т.Ю. Бистрова [2], В.В. Бичков [3], В.Ю. Медведєв [5], І.С. Рижова [8], В.Т. Шимко [11]. Серед робіт присвячених комплексному розгляду проблем сучасної форми дизайну та процесу формотворення можна виділити праці: В.А. Абизова [1], Т.Ю. Бистрової [2], В.В. Бичкова [3], Т.А. Корнієнко [4], Т.В. Ніколаєвої [6],

К.Л. Пашкевич [7], І.С. Рижової [8], В.Т. Шимко [11], П. Ренда [9], J. Roberts [12], A. Vallgård [13]. Арт-дизайн в цілому як наукова проблема розглядається у роботах: В.Ю. Медведєва [5], О.М. Тюрікової [10], В.Т. Шимко [11]. Незважаючи на значну кількість праць та розробок, присвячених дизайну, проблематика форми як засобу створення художнього образу саме в арт-дизайні не розглядалася раніше.

Постановка завдання. Проблема, яка піднімається в статті, полягає у вивченні формоутворення об'єкта дизайну як засобу створення гармонійного, художнього образу в сучасних умовах і потребує більш детального теоретичного аналізу і дослідження явища арт-дизайну.

Результати дослідження. Арт-дизайн як художньо-проектна діяльність особливого роду має певну специфічність, яка виявляється в домінуванні естетичного над функціональністю через асоціативний художній образ візуального сприйняття форми арт-об'єкта як ключову роль атракції арт-дизайну. Проектуючи будь-який арт-об'єкт предметно-просторового середовища, незалежно від його призначення та функцій, перш за все це обов'язково робота з загальною формою. За рахунок форми підкреслюють особливості сприйняття та перше враження арт-об'єкта в цілому, поступово акцентуючи увагу на його елементи (конструкцію і матеріали) та викликаючи емоційний відгук.

Аналіз арт-об'єктів різних дизайнерів переконує, що ця тематика дуже популярна в сучасному мистецтві. Все частіше дизайнери використовують у своїх роботах, колекціях, інсталяціях, саме елементи творчої імпровізації, які спрямовані на оригінальність, унікальність та новизну. Форма наділена рядом специфічних властивостей: об'ємністю, просторовістю, характером руху в просторі, геометричною побудовою, вагомістю, масивністю,

щільністю [6, 67]. Професор Ніколаєва Т.В. у роботі «Тектоніка формоутворення костюма» [6] подає класифікацію форм, де важливими є такі показники як загальна конфігурація чи обрисова поверхня форми; ступінь розкриття чи закритості; співвідношення і розподіл об'ємів (мас) і просторів; змінюваність чи незмінюваність форми у процесі функціонування. Ця класифікація є певним поштовхом та значним внеском в дослідженні форми арт-об'єктів (рис. 1).

Слід зазначити, що науково-технічний прогрес призвів до появи нових штучних матеріалів, що стали активно впроваджуватись в арт-дизайні з новими технологічними засобами та прийомами, при цьому формуючи нову естетику об'єкта та його форму. Відповідно, засобом створення гармонійного образу арт-об'єкта є художньо-естетична виразність форми в дизайні, що виникає як результат діяльності дизайнера по досягненню цілісності всіх компонентів виробу (конструкції, зовнішньому вигляду, кольору, фактури) із застосуванням законів композиційної побудови. Отже сприйняття арт-об'єкта, відбувається через емоційно-естетичний аспект, який проявляється через його форму.

Використовуючи знання і принципи формоутворення арт-об'єктів, дизайнер отримує ціннісні результати в своїй діяльності, завдяки тривалому відбору найкращих рішень через низку процесів: пошук, проектування, експеримент, перевірка, співвідношення, переосмислення форми.

На основі аналізу [2; 5; 6; 11], розглядаючи форму арт-об'єкта, можна виділити три формальні стадії її формоутворення: *проектування*, як потенційна форма; *реалізація*, як виникаюча форма; *коригування* форми в процесі її існування (зворотній зв'язок), як культурна форма (рис. 2).

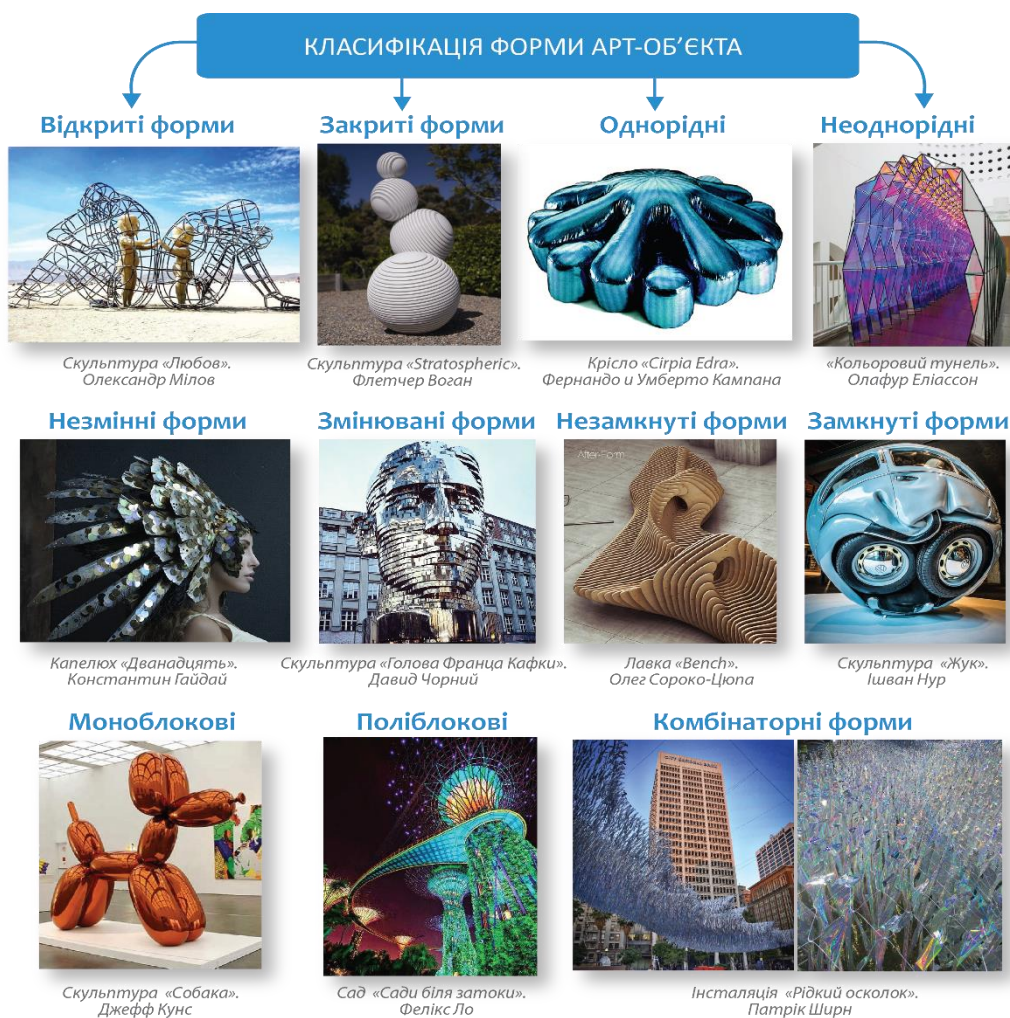

Рис. 1. Класифікація форми арт-об'єкта

Рис. 2. Стадії формоутворення арт-об'єкта

Форма, безумовно, є визначальною характеристикою для арт-об'єкта і є найбільш інформаційною та стійкою ознакою кожного елемента предметного середовища, але без внутрішнього змісту, вона втрачає свій сенс. Тобто, «форма – це зовнішній, візуально сприйнятний матеріально-просторовий прояв змісту предметних об'єктів», стверджує Ніколаєва Т.В. Крім того, автор зазначає що це «...активний компонент, об'єднаний зі змістом не тільки прямим, але і зворотним зв'язком, який здатний впливати на зміст» [6, с. 53]. Отже, зміст розглядається не тільки як наповнення форми, це «...є те смислове, загальне, нематеріальне, що є в наявності кожної створюваної людиною формі та відіграє в процесі сприйняття і користуванні нітрохи не меншу роль, ніж суто функціональні якості цієї форми» [2, с. 143].

Формування будь-якого об'єкта ґрунтується завжди на його особливих, внутрішніх змістовних та конструктивно-функціональних характеристиках, при сприйнятті яких виникає гармонійна змістовна форма. Поняття «форма-зміст» розглядається багатьма науковцями. Бичков В.В., виділяє її як багаторівневий феномен, тобто «...одні верстви форми-змісту ближче до матерії і матеріалу, з яких і на яких будується витвір мистецтва, інші до його формальної організації, а треті вже ближче до духовних утворень...» [3]. В свою чергу,

Ніколаєва Т.В. представляє єдність форми і змісту, як принцип «...з погляду художньо-естетичного, соціального, ідеологічного, є найбільш складним і відповідальним у художньому конструюванні» [6, с. 22]. Тобто форма змінюється разом із прогресивним розвитком науки, техніки, мистецтва і соціальних умов життя людей. Також

відомий автор книги «Дизайн: форма і хаос» Пол Ренд зазначає, що «Дизайн – це більше, ніж просто упорядкування і компоновка візуального матеріалу. Дизайн – це привнесення цінностей і смислів, просвіта, спрощення, роз'яснення, перетворення, облагороджування, перебільшення, переконання і, можливо, навіть розвага» [9, с. 15]. Отже, форма арт-об'єкта, не просто доповнює зміст чи навпаки, це невидимий взаємозв'язок, невід'ємна частина цілого. Арт-об'єкт несе в собі образний зміст, символічний, знаковий, духовний характер, без якого він втратить свою емоційну силу впливу і враження, навіть при наявності форми. Асоціативні, символічні, знакові поняття в арт-дизайні виступають певною мовою, формуючи ідею і образи арт-об'єкта. Відповідно до цього, саме форма впливає на сприйняття образу, через естетичне, художнє навантаження. В свою чергу виразність форми арт-об'єкта посилюється за рахунок досягнення художньої образності, яка передбачає розкриття ідеї, смислу. Тому завдяки художньому образу арт-об'єкт узагальнює дійсність, єдність змісту чуттєвими формами, які виражають візуальні та комунікативні характеристики образу. Виходячи з цього, можна окреслити основні складові форми в арт-дизайні:

- *Функціональна форма* – призначення об'єкта (предмета), задоволення соціальних потреб;

- *Конструктивно-технологічна форма* – конструктивна основа, технологічні особливості, фізико-хімічні та механічні властивості;

- *Образно-знакова форма* – зміст (ідея), символ, духовність, чуттєво-психологічне сприйняття (виклик емоцій);

- *Художньо-естетична форма* – художня виразність форми (високий художній смак).

Рис. 3. Характерні риси форми арт-об'єкта

Найважливіша властивість класичної форми об'єкта виражається в послідовному сприйнятті об'єкта, від зовнішньої форми до внутрішньої, від образного сприйняття до емоційного переживання. На відміну від ретельно продуманих співвідношень форм і образу в мистецтві, в арт-дизайні сформувалась нова естетика твору з елементами випадкового, імпровізованого сприйняття, зіставлення не пов'язаних один з одним матеріалів, образів і форм для передачі різноманітності, напруженості і алогічності сучасного життя. Арт-об'єкти, на відміну від інших художніх форм, не підкоряються ніяким точним правилам. Спонтанність, імпульсивність, свобода є її основою. Саме епатажність, атракційність, являються головною особливістю арт-дизайну, тобто вразити, приголомшити глядача через театральність, наявність несподіваних ефектів – звук, рух, освітлення тощо, стали його невід'ємними рисами. Арт-об'єкт вже не обмежується лише створенням певної форми, більш того форма як така, стає умовною і об'єкт позначає свою присутність лише на рівні сприйняття. Завдяки цьому, у більшості випадків арт-об'єкти дивують своєю неординарною, іноді загадковою формою. Дизайнер ніби втягує в гру, новаторства і технологій, які викликають різні емоційні реакції глядача, змушують замислитися та по-новому поглянути на культуру, світ в цілому. Сучасний дизайнер проектує не тільки саму форму арт-об'єкта, а й

матеріально-духовні зв'язки з нею, які породжують сильні почуття та емоції. Отже, сучасній формі арт-об'єкта в цілому притаманні такі характерні риси як: нестандартне формоутворення, інформативність, виразність, цілісність, динамічність, новаторство, образність, емоційне сприйняття, інтерактивність, віртуальність (рис. 3).

Висновки. Визначено, що арт-об'єкт – унікальна художня форма сучасного мистецтва, в основу розробки якої покладені комплексний підхід і синтез різноманітних прийомів художньої виразності, традиційні та нетрадиційні засоби формоутворення, що виражаються в цілісності частин об'ємно-просторової композиції з матеріалами, які спрямовані на оригінальність, унікальність та новизну. Виявлено характерні риси та особливості арт-об'єкта, ефективність його сприйняття через розкриття основного змісту, посилення емоційного впливу, а також досягнення гармонійності та композиційної узгодженості всіх елементів. При цьому, особливе значення має той факт, що в процесі створення форми арт-об'єкта відбувається взаємозв'язок між формою та змістом. Саме форма впливає на сприйняття образу через певне естетичне, художнє навантаження, в той же час форма арт-об'єкта посилюється за рахунок досягнення художньої образності, яка передбачає розкриття головної ідеї та сенсу.

Література

1. Abyzov V. Modern Conditions and the Impacts of the Creation of Architectural Environment. Materials Science & Engineering – IOP: World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium – WMCAUS (June 2017, Prague, Czech Republic). Vol. 245. 2.
2. Быстрова Т.Ю. Вещь. Форма. Стиль...: Введение в философию дизайна. Екатеринбург, 2001. 286 с.

3. Бычков В.В. Форма-содержание в искусстве как основа художественности. Вопросы философии. 2016. № 5. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1401&Itemid=52 (дата звернення 10.02.2019).

4. Корнієнко Т.А. Взаємозв'язок форми і функцій в композиційно-просторовій структурі дизайну міста: теоретико-методологічний контекст. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник

наукових праць / За ред. В.Г. Воронкової. Випуск 53. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2013. С. 37-52.

5. Медведев В.Ю. Арт-дизайн в мире дизайна. Вестник СПГУТД. 2007. №13. С. 131-137. URL: <http://psihdocs.ru/v-yu-medvedev-art-dizajn-v-mire-dizajna.html> (дата звернення 7.05.2019).

6. Николаева Т.В. Тектоника формообразования костюма: навч. пособие. 2-е вид. Київ: Артстей, 2008. 340 с.

7. Пашкевич К.Л., Колосніченко М.В., Науменко К.О., Хапанцева О.С. Застосування сучасних методів для проектування колекцій одягу складних форм. Теорія та практика дизайну. Київ: «Дія», 2015. Вип. 8: Технічна естетика. С. 217-225.

8. Рижова І.С. Сутність і зміст дизайну. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2012. №51. С. 206-216.

9. Рэнд П. Дизайн: форма и хаос / пер. с англ. И. Форонова. Москва: Изд-во Студии Артемия Лебедева, 2013. 244 с.

10. Тюрікова О.М. Арт-дизайн в сучасній проектній практиці дизайнерів архітектурного середовища. Проблеми теорії та історії архітектури України: зб. науч. п. / Одес. держ. акад. буд. і архітектури, Архітектур.-мистецтв. ін-т, Одес. обл. орг. Укр. с-ва охорони пам'яток історії та культури. Одеса: Астропринт, 2016. №16. С. 119-123.

11. Шимко В. Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Основы теории (средовой подход). Москва. Архитектура-С, 2009. 408 с.

12. Roberts J. The Intangibilities of Form Skill and Deskillling in Art After the Readymade. Verso. London, UK. 2011. P. 43-47. URL: <http://www.variant.org.uk/> (дата звернення 22.07.2019).

13. Vallgård A. et al. Temporal form in interaction design. *International Journal of Design*. 9(3). 2015. P. 1-15.

References

1. Abyzov, V. (2017). Modern Conditions and the Impacts of the Creation of Architectural Environment. *Materials Science & Engineering – IOP: World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium – WMCAUS* (June 2017, Prague, Czech Republic) [in English].

2. Bystrova, T. Yu. (2001). *Vesch. Forma. Stil...: Vvedenie v filosofiiu dizaina*. [Thing. Form. Style...: Introduction to design philosophy]. Ekaterinburg [in Russian].

3. Bychkov, V.V. (2016). Forma-soderzhanie v iskusstve kak osnova khudozhestvennosti. [Form-content in art as the basis of artistic]. *Voprosy*

filosofii.

URL:

http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1401&Itemid=52. (Last accessed: 10.02.2019) [in Russian].

4. Kornienko, T.A. (2013). Vzaemoviazok formy i funktsii v kompozitsiino-prostorovii strukturi dizainu mista: teoretyko-metodologichnyi kontekst. [Interrelation of a form and functions in compositionally spatial structure of design of the city: teoretiko-methodological context]. *Ghumanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*. 53. 37-52. [in Ukrainian].

5. Medvedev, V. Yu. (2007). Art-dizain v mire dizaina. [Art-design in the world of design]. *Vestnik SPHUTD*. 13. 131-137. URL: <http://psihdocs.ru/v-yu-medvedev-art-dizajn-v-mire-dizajna.html>. (Last accessed: 7.05.2019) [in Russian].

6. Nikolaeva, T.V. (2008). Tektonika formovtvorennia kostiuma: navch. posibnyk [Tectonics of formation of a costume]. Kyiv [in Ukrainian].

7. Pashkevych, K.L., Kolosnichenko, M.V., Naumenko, K.O., Khapanceva, O.S. (2015). Zastosuvannia suchasnykh metodiv dlia proektuvannia kolekcii odiaghu skladnykh form. [Application of modern methods for design of collections of clothes of irregular shapes]. *Teoriia ta praktyka dyzainu*. 8. 217-225 [in Ukrainian].

8. Ryzhova, I.S. (2012). Sutnosti i zmist dyzainu. [Essence and content of design]. *Ghumanitarnyi visnyk ZDIA*. 51. 206-216 [in Ukrainian].

9. Rend, P. (2013). *Dizain: forma i khaos* / per. s anghl. I. Foronova. Moskva [in Russian].

10. Tiurikova, O.M. (2016). Art-dyzain v suchasni proektnii praktyci dyzaineriv arkhitekturnogho seredovyssha. [Art design in modern design practice of designers of the architectural environment]. *Problemy teorii ta istorii arkhitektury Ukrainy: zb. nauch. p. / Odes. derzh. akad. bud. i arkhitektury, Arkhitektur.-mystectv. in-t. Odessa*. 16. 119-123 [in Ukrainian].

11. Shimko, V.T. (2009). *Arkhitekturno-dizainerskoe proektirovanie. Osnovy teorii (sredovoi podkhod)*. [Architectural and design. Foundations of theory]. Moskva [in Russian].

12. Roberts, J. (2011). *The Intangibilities of Form Skill and Deskillling in Art After the Readymade*. Verso. London, UK. 43-47. URL: <http://www.variant.org.uk/>. (Last accessed: 22.07.2019) [in English].

13. Vallgarda, A. et al. (2015). Temporal form in interaction design. *International Journal of Design*, 9(3), 1-15 [in English].

FORM AS A MEANS OF CREATING AN ART PICTURE IN ART DESIGN

BAZELYUK N. L.

*Kyiv National University of Technologies and Design***Purpose.** Disclosure of decorative and functional features of forms of art object and analysis of their creative and aesthetic content.**Methodology.** In the course of the research, the purpose of field surveys and generally scientific methods of analysis, synthesis and analogies were used.**Results.** As a result of a theoretical study, the primary stages of art-form object formation are determined; its characteristic features and peculiarities of ideological and ideological ideas and creative language are revealed. The close relationship between form and content, which forms an imaginative, symbolic, spiritual and aesthetic art object with the emotional power of influence and impression, is considered.**Scientific novelty.** The article analyses and explores the peculiarities of creating an art object form to convey an artistic image and an author's idea. The features and stages of forming an art object form as a complex, multifaceted phenomenon are presented, which allows becoming more aware of its functional, material and artistic features.**Practical significance.** Research findings can be used as promising areas for research in design theory and practice. The main defining features and features of building an art object can be applied directly in the creative work of designers.**Keywords:** *design, art-object, interrelation of form and content, figurative-sign structure, artistic and aesthetic perception.***ФОРМА КАК СРЕДСТВО СОЗДАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В АРТ-ДИЗАЙНЕ**

БАЗЕЛЮК Н. Л.

*Киевский национальный университет технологий и дизайна***Цель.** Раскрытие художественных и функциональных особенностей форм арт-объекта и анализ их художественно-эстетического содержания.**Методология.** В процессе исследования использован метод натуральных обследований и общенаучные методы анализа, синтеза и аналогий.**Результаты.** Определены основные стадии формообразования объекта арт-дизайна; выявлены характерные его черты и особенности идейно-мировоззренческих представлений и творческого языка. Рассмотрена тесная взаимосвязь между формой и содержанием, которая формирует образно-символический, знаково-духовный и эстетический арт-объект с эмоциональной силой воздействия и впечатления.**Научная новизна.** В статье проанализированы и исследованы особенности создания формы арт-объекта, с целью передачи художественного образа, авторской идеи. Освещены характерные черты и стадии формирования формы арт-объекта как сложного, многогранного феномена, что позволяет глубже осознать его функциональные, материальные и художественные особенности.**Практическая значимость.** Результаты исследования могут быть использованы в качестве перспективных направлений исследования в теории и практике дизайна. Основные определяющие черты и особенности построения формы арт-объекта могут быть применены непосредственно в творческой работе дизайнеров.**Ключевые слова:** *дизайн, арт-объект, взаимосвязь формы и содержания, образно-знаковая форма, художественно-эстетическое восприятие.*ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА:**Базелюк Наталія Леонідівна**, аспірантка, факультет дизайну, Київський національний університет технологій та дизайну, ORCID 0000-0002-3943-3589, **e-mail:** nbaseluck@gmail.com**Цитування за ДСТУ:** Базелюк Н. Л. Форма як засіб створення художнього образу в арт-дизайні. *Art and design*. 2019. №3. С. 40-47.[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2019.3.4](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2019.3.4)**Citation APA:** Bazelyuk, N. L. (2019) Form as a means of an artistic manner creating in Art Design. *Art and design*. 3. 40-47.